

بررسی تاثیر آموزش امید بر درگیری تحصیلی دانش‌آموزان دختر کم‌توان ذهنی

مسعود صادقی / دکترای مشاوره خانواده / استادیار گروه روان‌شناسی دانشگاه لرستان

حسنعلی ویسکرمی / دکترای روان‌شناسی تربیتی / استادیار گروه روان‌شناسی دانشگاه لرستان

پرستو چهری* / کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی / دانشگاه لرستان

چکیده

زمینه: هدف این پژوهش بررسی تاثیر آموزش امید بر درگیری تحصیلی دانش‌آموزان دختر کم‌توان ذهنی دوره دوم متوسطه شهر خرم‌آباد بود. **روش:** روش پژوهش، آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه گواه بود. جامعه آماری این پژوهش شامل همه دانش‌آموزان دختر کم‌توان ذهنی دوره دوم متوسطه شهر خرم‌آباد در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ بود. نمونه پژوهش شامل ۳۰ دانش‌آموز دختر کم‌توان ذهنی دوره دوم متوسطه شهر خرم‌آباد بود که با استفاده از روش سرشماری انتخاب شده و به صورت تصادفی در ۲ گروه آزمایش و گواه (هر گروه ۱۵ نفر) جایگزین شدند. آزمودنی‌های گروه آزمایش به مدت ۹ جلسه تحت آموزش امید قرار گرفتند اما گروه گواه مداخله‌ای دریافت نکرد. در پایان از هر ۲ گروه پس‌آزمون به عمل آمد. ابزار اندازه‌گیری، پرسش‌نامه درگیری تحصیلی زرننگ بود. داده‌ها به وسیله نرم‌افزار اسپاس و آمار توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که آموزش امید بر درگیری تحصیلی و مولفه‌های آن شامل درگیری شناختی، انگیزشی و رفتاری دانش‌آموزان دختر کم‌توان ذهنی موثر بوده است.

نتیجه‌گیری: بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که آموزش امید توانسته است درگیری تحصیلی و مولفه‌های شناختی، انگیزشی و رفتاری آن را در دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی افزایش داده و بهبود عملکرد تحصیلی آنان را در پی داشته باشد.

واژه‌های کلیدی: امید، درگیری تحصیلی، دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی

مقدمه

برنامه‌های جامع آموزش استثنایی و خدمات آموزشی موثری است که در مدارس عادی یا کلاس‌های ویژه به دانش‌آموزان ارائه می‌شود. آموزش استثنایی برنامه‌ای تنظیم شده بر اساس ارزیابی‌های مستمر و جامع بر کودک از تولد تا پایان زندگی و همراه با خانواده، مدرسه و اجتماع است (۱). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که اگر بتوان دانش‌آموزان را هرچه بیشتر درگیر مسایل تحصیلی و تکالیف یادگیری کرد، بیشتر می‌توان به موفقیت علمی آنان امیدوار بود (۲). درگیری تحصیلی سازه‌ای است که نخستین بار برای درک و تبیین افت و شکست تحصیلی مطرح شد و به‌عنوان پایه و اساسی برای تلاش‌های اصلاح‌گرایانه در حوزه تعلیم و تربیت مدنظر قرار گرفت (۳). مفهوم درگیری تحصیلی به کیفیت تلاشی

یکی از وقایع اجتناب‌ناپذیری که ممکن است در بعضی از خانواده‌ها رخ دهد، تولد کودکان کم‌توان ذهنی است. این کودکان در همه جوامع بشری تعداد قابل توجهی از جمعیت را شامل می‌شوند. بنابراین هر اقدامی در جهت بهینه کردن شرایط زندگی آن‌ها می‌تواند انواع مشکلات اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و... آن‌ها را کاهش داده و در کنار آن مشکلات خانواده نیز کاهش یابد. اگر بر این باور باشیم که ستون‌های تمدن هر جامعه بر نظام و ساختار آموزش و پرورش آن استوار است، بدون تردید سلامت، جامعیت و کارآمدی نظام آموزش و پرورش آن جامعه نیز در گرو وسعت، گستردگی، تنوع و کیفیت

* Email: parastoo.chehri@gmail.com

برای انجام آن‌ها بسیج کرده و نوعی تعهد نسبت به این تکالیف و فعالیت‌ها احساس می‌کند. این احساس تعهد نیز باعث می‌شود دانش‌آموز برای اتمام تکلیف پافشاری کرده و زمان بیشتری را صرف انجام موفقیت‌آمیز آن کند. بنابراین توجه و تعهد ۲ بعد مهم و دارای تاثیر متقابل از درگیری تحصیلی هستند (۵). امید به عنوان یکی از رویکردهای روان‌شناسی مثبت در دهه اخیر مورد توجه بسیاری از روان‌شناسان قرار گرفته است که می‌تواند پیش‌بین خوبی برای درگیری تحصیلی دانش‌آموزان باشد (۶). امید یکی از سازه‌هایی است که به عنوان شاخص توانمندی در بهزیستی مثبت افراد مورد توجه قرار گرفته است. پژوهش‌های انجام شده در مورد امید (۷) رابطه آن را با متغیرهای مهمی از قبیل حمایت اجتماعی، مشکلات رفتاری و ویژگی‌های شخصیتی نشان داده‌اند، اما پژوهش‌های مداخلاتی در این سازه هنوز در آغاز راه است. کودکان کم‌توان ذهنی در زمره کودکان استثنایی‌اند که با مشکل بهزیستی شخصی، روانی و تحصیلی مواجه هستند و این مسئله موجب بالا رفتن میزان ناامیدی در آن‌ها و خانواده‌هایشان شده است. از طرفی بک^۶ از ناامیدی به عنوان علامت هسته‌ای افسردگی یاد کرده و یادآور می‌شود که این ناامیدی هم فلج‌کننده اراده است و هم باعث تحمل ناپذیر شدن و میل به گریز از یک موقعیت می‌شود (۸). اسنایدر بیشترین پژوهش‌ها و نظریه‌سازی‌ها را در مورد امید^۷ در جنبش روان‌شناسی مثبت^۸ انجام داده است. از نظر او، امید یک هیجان انفعالی نیست که تنها در لحظات تاریک زندگی پدیدار می‌شود، بلکه فرآیندی شناختی است که افراد به وسیله آن فعالانه اهداف خود را دنبال می‌کنند. از نظر اسنایدر امید فرآیندی است که طی آن افراد (۱) اهداف خود را تعیین (۲)، انگیزه لازم برای به اجرا درآوردن این راهکارها را ایجاد (۳) و در طول مسیر حفظ می‌کنند. این^۳ مولفه الگوی امید به عنوان اهداف تفکر گذرگاه و تفکر عامل (کارگزار) شناخته می‌شوند (۹). امید به دنبال تحقق این هدف است که به درمان‌جویان کمک کند

که دانش‌آموزان صرف فعالیت‌های هدفمند آموزشی می‌کنند تا به صورت مستقیم به نتایج مطلوب دست یابند، اشاره دارد. درگیری تحصیلی دربرگیرنده^۳ مولفه رفتاری، شناختی و انگیزشی بدین شرح است:

درگیری رفتاری^۱: شامل رفتارهای قابل مشاهده دانش‌آموزان در برخورد با تکالیف است که معلم به راحتی می‌تواند آن‌ها را ببیند. این درگیری شامل نشانگرهایی مانند تلاش، پایداری و کمک‌طلبی می‌شود.

درگیری شناختی^۲: بسیاری از دانش‌آموزان ممکن است نشانه‌های رفتاری توجه به معلم مثل نگاه کردن را نشان دهند اما ذهن‌شان در جای دیگری باشد. معلمان از دانش‌آموزان می‌خواهند به طور عمیق به محتوای یادگیری فکر کرده و از راهبردهای متفاوت یادگیری که فهم آن‌ها از مواد درسی را افزایش می‌دهند، استفاده کنند و به طور انتقادی و خلاق درباره مطالب یادگیری بیندیشند.

درگیری انگیزشی^۳: یکی دیگر از ابعاد درگیری تحصیلی است و شامل نشانگرهای علاقه، ارزش و عاطفه می‌شود. معلمان معمولاً از دانش‌آموزان می‌خواهند، مقداری علاقه شخصی به تکالیف نشان داده و فکر کنند آن مطالب برای یادگیری مهم و ارزشمند هستند (۴).

پینتریچ^۴ و شانک^۵ در زمینه رابطه بین میزان تلاش با پیشرفت تحصیلی بیان می‌کنند دانش‌آموزانی که کوشش بیشتری دارند و مدت بیشتری روی تکالیف ایستادگی می‌کنند، مطالب درسی را بهتر یاد گرفته و ممکن است به سطوح بالاتری از تحصیل برسند. باید در نظر داشت که دانش‌آموزان در یادگیری درگیر نمی‌شوند، بلکه آن‌ها در تکالیف، فعالیت‌ها و تجاربی درگیر می‌شوند که مشوق‌شان برای ادامه فعالیت باشد. از این رو کار اصلی نظام تربیتی این است که دانش‌آموزان را تشویق به سرمایه‌گذاری منابع درونی خود نظیر انرژی، وقت و توجه کند. به سخن دیگر، زمانی که تکالیف برای دانش‌آموز معنا و ارزش داشته باشند، توجه دانش‌آموز را جلب می‌کنند و در نتیجه دانش‌آموز انرژی خود را

1. behavioral engagement
2. cognitive engagment
3. motivational engagement
4. Pintrich
5. Shunk

6. Beck
7. hope
8. positive psychology

وجود داشت، بنابراین کل جامعه به‌عنوان نمونه به روش سرشماری انتخاب شده و سپس ۱۵ نفر در گروه آزمایش و ۱۵ نفر در گروه گواه جایگزین شدند.

ابزار جمع‌آوری داده‌ها

مقیاس درگیری تحصیلی: برای سنجش درگیری تحصیلی از پرسش‌نامه درگیری تحصیلی زرنگ استفاده شد. این پرسش‌نامه که براساس مدل نظری لینن برینک و پینترچ استخراج شده است با ۳۸ گویه ابعاد شناختی، انگیزشی و رفتاری، درگیری تحصیلی را اندازه‌گیری می‌کند. پایایی کل پرسش‌نامه ۰/۹۰ به‌دست آمده و همسانی درونی خرده‌مقیاس‌های درگیری شناختی ۰/۸۳، درگیری رفتاری ۰/۷۳ و درگیری انگیزشی ۰/۸۰ است. برای تعیین روایی پرسش‌نامه درگیری تحصیلی و سنجش روایی سازه‌ای آن از تحلیل عاملی تاییدی در نرم‌افزار لیزرل استفاده شد. براساس نتایج به‌دست آمده و با توجه به شاخص‌های اصلی (خی‌دو برابر با ۲۲۸۷/۹۹، درجه آزادی برابر با ۶۲۸، ریشه میانگین مجذورات تقریب برابر با ۰/۰۸۲، همچنین با توجه به میزان شاخص‌های برازندگی، ۳ عامل و ۳۸ گویه پرسش‌نامه درگیری تحصیلی مطابق با مدل لینن برینک و پینترچ به تایید رسید و مشخص شد که مولفه‌ها و عبارات این پرسش‌نامه از بار عاملی مناسبی برخوردار هستند (۱۱). برای تعیین روایی پژوهش حاضر و اطمینان از این که برداشت افراد غیرمتخصص (گروه هدف) همان برداشت مورد نظر محقق و اجزا و کلیت ابزار قابل پذیرش پاسخ‌دهندگان است، از نظر متخصصان پرسش‌نامه برحسب موضوع استفاده شد. بدین منظور، پرسش‌نامه فارسی به ۵ فرد هیأت علمی متبحر در واژه‌های تخصصی، روان‌شناسی تربیتی و کودکان استثنایی داده شد تا نسخه نهایی پرسش‌نامه را از نظر مطلوب بودن عبارات به لحاظ وضوح، استفاده از واژه‌های ساده و قابل فهم (کاربرد زبان مشترک) و پرهیز از به‌کارگیری واژه‌های فنی و تخصصی بررسی کنند که در نهایت تغییرات جزئی در سنججه مورد استفاده در جهت ساده‌تر کردن و قابلیت درک بیشتر انجام شد. پایایی این ابزار در پژوهش حاضر ۰/۹۴ به‌دست آمد.

تا هدف‌های روشنی را مشخص، طبقه‌بندی و مسیرهای متعددی را برای رسیدن به این هدف‌ها ایجاد کنند و آن‌ها را برانگیزد تا هدف‌ها را تعقیب کرده و مجدداً موانع را به‌عنوان چالش‌هایی برای غلبه بر آن‌ها چارچوب‌بندی کنند (۱۰). اگر دانش‌آموز در مدرسه طرز برخورد با مشکلات و ناکامی‌ها را فراگرفته باشد، به‌آسانی دست از تلاش نکشیده و امیدوارانه به فعالیت و زندگی خود ادامه می‌دهد. نشاط و انبساط موجب شکوفایی استعدادها می‌شود و انسان شاداب، پویا و پرتحرک به زندگی امیدوار شده و برای رسیدن به اهداف خود سرسختانه تلاش می‌کند. با توجه به اهمیت امید در زندگی تحصیلی دانش‌آموزان به‌خصوص در درگیری تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه استثنایی و در نتیجه پیشرفت تحصیلی آنها که موجب امیدواری برای ادامه تحصیل در دانشگاه، انتخاب و داشتن شغل متناسب با توانایی آن‌ها و در نهایت داشتن یک زندگی موفق می‌شود، بنابراین دستیابی به این مهم در اولویت‌های پژوهشی در حیطه روان‌شناسی تربیتی و کودکان استثنایی بجا به نظر می‌رسد. همچنین با توجه به بررسی‌های به‌عمل آمده، پژوهشی در ارتباط با بررسی تاثیر آموزش امید بر درگیری تحصیلی دانش‌آموزان دختر استثنایی دوره دوم متوسطه یافت نشد. در نتیجه هدف پژوهش حاضر، بررسی تاثیر آموزش امید بر درگیری تحصیلی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی است تا گامی در جهت پیشبرد اهداف خطیر آموزش و پرورش استثنایی کشور به‌خصوص جامعه مورد نظر این پژوهش یعنی آموزش و پرورش متوسطه استثنایی شهر خرم‌آباد برداشته شود.

روش پژوهش

طرح کلی این پژوهش با توجه به اهداف و ماهیت آن، تجربی با پیش‌آزمون و پس‌آزمون همراه با گروه گواه است. جامعه آماری شامل همه دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی دوره دوم متوسطه مشغول به تحصیل در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ در شهر خرم‌آباد بود که با توجه به این که فقط یک دبیرستان دخترانه استثنایی دوره دوم متوسطه به تعداد ۳۰ دانش‌آموز در شهر خرم‌آباد

روش اجرا

و برطرف کردن موانع و مشکلات قابل حل
جلسه ششم: شناساندن مولفه عاملیت امید به
دانش آموزان و بالابردن انگیزه در مولفه عاملیت امید
جلسه هفتم: شناسایی و آموزش یافتن امید در میان
زندگی واقعی و تحصیلی دانش آموزان و ایجاد حس تعهد
به امید از طریق همکاری بین پژوهشگر و دانش آموزان
جلسه هشتم: بالابردن تفکر امیدوار در دانش آموز،
آموزش چگونگی خودبازنگری بر تفکرات امیدوار و
آموزش استفاده از تکنیک‌های افزایش امید به دانش آموز
جلسه نهم: جمع‌بندی جلسات آموزشی و اجرای
پس‌آزمون.

یافته‌های پژوهش

با توجه به این که کل جامعه به عنوان نمونه پژوهش
در نظر گرفته شده‌اند، بنابراین از آمار استنباطی استفاده
نشده و فقط از شاخص‌های آمار توصیفی استفاده شده
است که در زیر شاخص‌های آمار توصیفی ذکر می‌شود.
در جدول ۱ شاخص‌های توصیفی (میانگین و انحراف
استاندارد) نمرات درگیری تحصیلی آزمودنی‌ها بر حسب
مرحله و عضویت گروهی نشان داده شده است.
همان‌طور که جدول ۱ نشان می‌دهد میانگین نمرات
درگیری تحصیلی گروه آزمایش در مرحله پیش‌آزمون برابر
است با ۱۳۵/۲۶ که پس از انجام آموزش امید این مقادیر
افزایش یافته و به ۱۶۹/۴۶ تغییر یافته است و مقدار ۳۴/۲ نمره
افزایش نشان می‌دهد. این تفاوت مشاهده شده نشان می‌دهد
که آموزش امید بر درگیری تحصیلی موثر بوده است. در
ادامه در جدول ۲ شاخص‌های توصیفی (میانگین و انحراف
استاندارد) نمرات مولفه‌های درگیری تحصیلی (درگیری
شناختی، انگیزشی و رفتاری) آزمودنی‌ها بر حسب مرحله و
عضویت گروهی نشان داده شده است.

پس از انتخاب گروه آزمایش و گواه، در شرایط
یکسان، همزمان و قبل از هرگونه مداخله، تک‌تک
سوال‌های پرسش‌نامه‌های درگیری تحصیلی به شیوه
عملیاتی و با همکاری مشاور مدرسه مربوطه برای
دانش آموزان ۲ گروه قرائت شد تا دانش آموزان پرسش‌نامه
مربوط به خود را به عنوان پیش‌آزمون تکمیل کنند. پس از
آن دانش آموزان گروه آزمایش با الگوگیری از نظریه امید
اسنایدر و کتاب مداخله‌های روان‌شناسی مثبت‌نگر مگیار
موئه^۱، تحت آموزش امید قرار گرفتند که این آموزش
طی ۹ جلسه ۶۰ دقیقه‌ای و هر هفته یک جلسه، هدف
آموزش به شیوه عملیاتی و مصور در قالب نمایش، داستان
و پاورپوینت‌های جذاب به دانش آموزان ارائه شد (۱۲).
در این زمان دانش آموزان گروه گواه هیچ‌گونه آموزشی
دریافت نکردند. پس از آن، از دانش آموزان هر ۲ گروه
پس‌آزمون به عمل آمد و داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار
اس‌پی‌اس‌اس نسخه ۱۹ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.
برای توصیف داده‌ها از شاخص‌های آمار توصیفی
(میانگین و انحراف معیار) استفاده شد.

خلاصه جلسات آموزش امید به صورت زیر است:
جلسه نخست: معارفه پژوهشگر با دانش آموزان به
عنوان اعضای کلاس آموزشی و اجرای پیش‌آزمون
جلسه دوم: بیان اهداف پژوهشگر از تشکیل و برگزاری
جلسات آموزشی و همچنین ارائه مفاهیم آموزشی پایه در
نظریه امید اسنایدر
جلسه سوم: شناسایی هدف و انواع آن به دانش آموزان
و شیوه صحیح برگزیدن اهداف مثبت
جلسه چهارم: شناسایی مسیرهای تفکر رسیدن به
هدف و آموزش برگزیدن مسیر درست رسیدن به هدف
جلسه پنجم: شناخت موانع در مسیر رسیدن به اهداف

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی نمرات درگیری تحصیلی آزمودنی‌ها بر حسب مرحله و عضویت گروهی

پس‌آزمون		پیش‌آزمون		مرحله	
SD	M	SD	M	n	عضویت گروهی
۶۵/۱۹	۴۶/۱۶۹	۲۱/۲۲	۲۶/۱۳۵	۱۵	گروه آزمایش درگیری تحصیلی
۶۷/۲۳	۲۰/۱۳۴	۶۵/۲۴	۳۳/۱۲۲	۱۵	گروه گواه درگیری تحصیلی

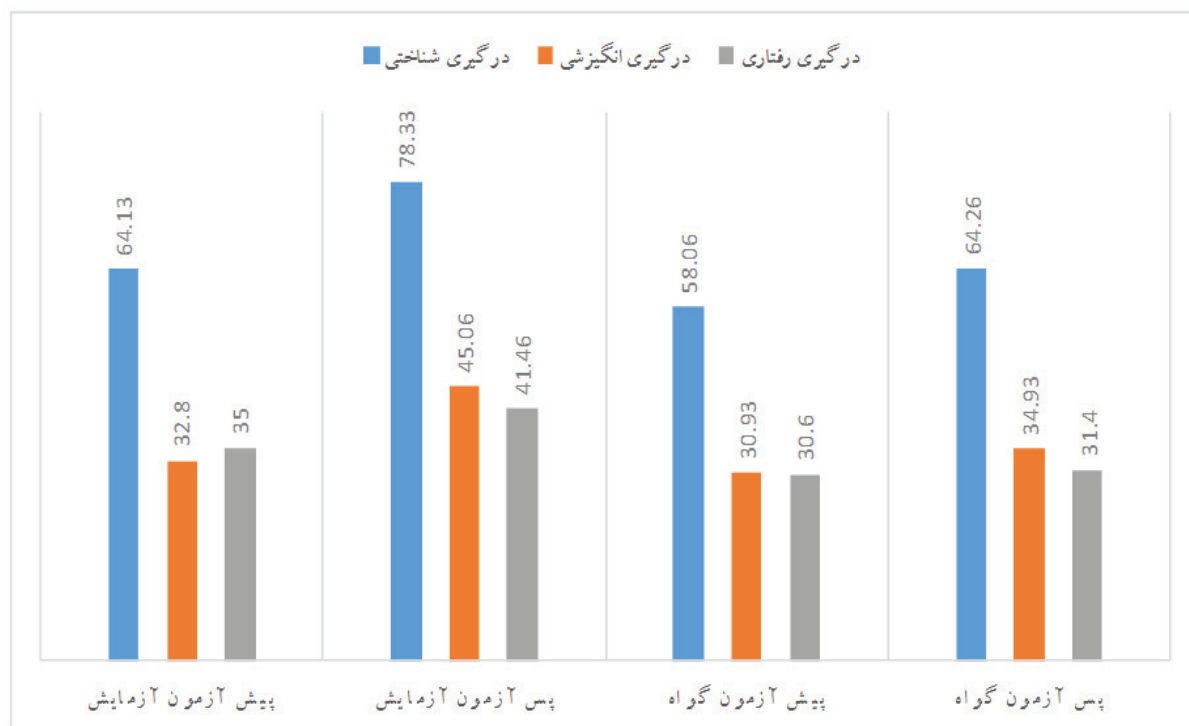
جدول ۲. شاخص‌های توصیفی نمرات درگیری شناختی، انگیزشی و رفتاری آزمودنی‌ها بر حسب مرحله و عضویت گروهی

پس آزمون		پیش آزمون		n	مرحله	
SD	M	SD	M		عضویت گروهی	مرحله
۱۰/۲۵	۷۸/۳۳	۱۲/۳۱	۶۴/۱۳	۱۵	درگیری شناختی	گروه آزمایش
۵/۱۳	۴۵/۰۶	۶/۷۵	۳۲/۸۰	۱۵	درگیری انگیزشی	
۴/۴۳	۴۱/۴۶	۵/۶	۳۵/۰۰	۱۵	درگیری رفتاری	
۱۲/۴۶	۶۴/۲۶	۱۲/۹۱	۵۸/۰۶	۱۵	درگیری شناختی	گروه گواه
۸/۴۳	۳۴/۹۳	۷/۲۴	۳۰/۹۳	۱۵	درگیری انگیزشی	
۷/۳۰	۴۰/۳۱	۶/۵۲	۳۰/۶۰	۱۵	درگیری رفتاری	

همان‌طور که جدول ۲ نشان می‌دهد میانگین نمرات درگیری شناختی، انگیزشی و رفتاری در مرحله پیش‌آزمون برای گروه آزمایش به ترتیب برابر با ۶۴/۱۳، ۳۲/۸۰ و ۳۵/۰۰ است که پس از انجام آموزش امید، این مقادیر افزایش یافته و به ترتیب برابر شده با ۷۸/۳۳، ۴۵/۰۶ و ۴۱/۴۶. تفاوت‌های مشاهده شده در پیش‌آزمون و پس‌آزمون ۲ گروه آزمایش و گواه نشان‌دهنده این است که آموزش امید بر ابعاد درگیری تحصیلی یعنی درگیری شناختی، انگیزشی و رفتاری دانش‌آموزان دختر کم‌توان ذهنی نیز تاثیر مثبت داشته و موجب بالارفتن میانگین نمرات در ۲ گروه شده است.

بحث و نتیجه‌گیری
بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر، آموزش امید بر درگیری تحصیلی دانش‌آموزان استثنایی در مرحله پس‌آزمون موثر بوده و نمرات درگیری تحصیلی دانش‌آموزان در مرحله پس‌آزمون افزایش یافته است. این یافته با نتایج پژوهش‌های علیزاده‌اقدم (۸)، ابراهیمی، صباغیان، ابوالقاسمی (۷) و شیرمحمدی، میکائیلی منیع و زارع (۱۴)، امیرکافی و اکرمی (۱۵) مبنی بر اثربخشی آموزش امید بر میزان امید و سلامت روانی، رابطه مثبت امید با موفقیت و عملکرد تحصیلی و تاثیر درگیری تحصیلی بر موفقیت تحصیلی همسو است.

نمودار ۱. تفاوت میانگین‌های پیش‌آزمون و پس‌آزمون ۲ گروه آزمایش و گواه

نظر به این که جامعه پژوهش حاضر، دانش‌آموزان استثنایی بوده و به دلیل این که این دانش‌آموزان دارای مشکلات متعدد آموزشی، رفتاری و انگیزشی هستند، در این پژوهش تاثیر امید روی درگیری تحصیلی و مولفه‌های آن روی این دانش‌آموزان مورد نظر قرارداد. با توجه به نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر، امید می‌تواند سهم بسزایی در بالارفتن میزان این مولفه‌ها و در نتیجه درگیری تحصیلی بیشتر دانش‌آموزان داشته باشد. درگیری تحصیلی می‌تواند با توجه به ابعاد و مولفه‌های آن بیشترین تاثیر را بر عملکرد تحصیلی فراگیران داشته باشد. این یافته با نتایج پژوهش لینن برینک و پینتریچ^۴، عابدینی و همکاران^۵ (۲۰) و حجازی و همکاران^۶ (۲۱) هماهنگ است. مطالعاتی مانند آزاد عبداله پور^۷ (۲۲)، امینی^۸ (۲۳)، محسن پور^۹ (۲۴)، امیر کافی و اکرمی^{۱۰} (۱۵) نشان دادند که درگیری شناختی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارای اثر مستقیم و مثبت است و هرچه دانش‌آموزان بیشتر درگیر فعالیت‌های تحصیلی و درسی شوند، نمرات بهتر، معدل بالاتر و پیشرفت تحصیلی بیشتری را از خود نشان می‌دهند^{۱۱} (۱۷). براساس نتایج به دست آمده در پژوهش حاضر، امید می‌تواند به این مهم جامه عمل پوشانده و متعاقباً درگیری در فعالیت‌های تحصیلی و شناختی را بالا ببرد. همچنین با توجه به نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر، امید می‌تواند سهم بسزایی در بالا رفتن میزان درگیری انگیزشی بیشتر دانش‌آموزان داشته باشد. دانش‌آموزانی که هدف‌شان کسب مهارت‌های جدید و توسعه یادگیری است، برای تکالیف ارزش بالایی قائلند، برای انجام تکالیف تلاش زیادی به کار می‌گیرند و عملکرد تحصیلی آنان در سطح مطلوبی است. این یافته با نتایج تحقیقات دوئک^{۱۲} و لگت^{۱۳} (۲۵)، استیک^{۱۴} و گرالینسکی^{۱۵} (۲۶) و دوپیرات^{۱۶} و مارین^{۱۷} (۲۷) مطابقت دارد. در این پژوهش درگیری رفتاری که یکی از مولفه‌های اصلی درگیری تحصیلی است، رفتارهای قابل مشاهده نظیر تلاش و پایداری هنگام مواجهه با

انسان‌هایی که امید بیشتری دارند، تلاش‌شان را صرف کسب اهداف مشکل‌تر می‌کنند. اهداف‌شان را با اطمینان بیشتری به دست آورده و آن‌ها را با اهداف سخت‌تر دیگر ارزیابی می‌کنند اما کسانی که امید کمتری دارند این‌گونه نیستند^{۱۸} (۱۶). پژوهش‌های انجام شده نشان داده‌اند که افراد امیدوارتر نسبت به کسانی که امید کمتری دارند، از تفکرات مثبت، عزت‌نفس و اعتماد به نفس بیشتری برخوردارند، افراد با سطح امید بالا، احساسات را با انرژی بیشتری گزارش کرده و خودشان را به شکل مثبت‌تری معرفی می‌کنند. همان‌طور که نتایج پژوهش نشان داد، آموزش امید، موثر واقع و باعث افزایش درگیری تحصیلی دانش‌آموزان دختر کم‌توان ذهنی شهر خرم‌آباد شد. واضح است که امید با بسیاری از حیطه‌های زندگی رابطه دارد. امید درمانی بر مبنای رویکرد روان‌شناسی مثبت به جای تمرکز صرف بر ضعف‌های انسان، توانمندی‌های او را مورد توجه قرار می‌دهد^{۱۹} (۱۷). الیوت، ویتی^{۲۰}، هریک^{۲۱} و هافمن^{۲۲} در پژوهش خود که بر اساس اثربخشی گروهی مبتنی بر رویکرد امید درمانی بود به این نتیجه رسیدند که ارتقای امید با آموزش آن، امید بیشتر و افسردگی کمتری را به همراه خواهد داشت^{۲۳} (۱۸). در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت افراد امیدوار در زندگی عامل‌ها و گذرگاه‌های بیشتری برای دنبال کردن اهداف خود دارند و هنگامی که با موانع برخورد می‌کنند، انگیزه خود را حفظ کرده و از گذرگاه‌های جان‌نشین استفاده می‌کنند، اما افراد ناامید به دلیل این که عامل و گذرگاه‌های کمتری دارند، در برخورد با موانع، انگیزه خود را از دست داده و دچار هیجان منفی می‌شوند، در واقع ناامیدی مولفه اصلی افسردگی است. موحدی، باباپور، خیرالدین و موحدی^{۲۴} (۱۹) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که آموزش امید می‌تواند در کار با دانش‌آموزانی که دچار اختلالات خلقی یا افسردگی هستند، موثر واقع شده و مشکلات این دانش‌آموزان و اقبال دانش‌آموزی مشابه را کم کند.

4. Dweck
5. Leggett
6. Stipek
7. Gralinski
8. Dupeyrat
9. Marian

1. Witty
2. Herrick
3. Hoffman

این پژوهش و اهمیت نقش امید در بالا بردن میزان تلاش و درگیری تحصیلی دانش‌آموزان به‌ویژه دانش‌آموزان استثنایی به تمامی روان‌شناسان تربیتی و متخصصان مربوطه پیشنهاد می‌شود از این برنامه آموزشی به‌عنوان مداخله انتخابی از روان‌شناسی مثبت برای بالا بردن میزان درگیری تحصیلی همه دانش‌آموزان به‌خصوص اقشار آسیب‌دیده از دانش‌آموزان مانند دانش‌آموزان استثنایی استفاده شود تا انگیزه فعالیت و تلاش بیشتر را در آنان به وجود آورند. همچنین عواملی را که موجب ناامیدی و دلزدگی آن‌ها از درس و تحصیل می‌شود، شناسایی کرده، از بین برده یا دست‌کم کاهش دهند.

مشکل در حین انجام تکلیف درسی و تقاضای کمک از معلم یا همسالان به‌منظور یادگیری و درک مطالب درسی را دربرمی‌گیرد. بالارفتن امید همچنین می‌تواند به‌طور معنی‌داری باعث بالارفتن درگیری تحصیلی شده و بیشترین تاثیر را بر بعد درگیری رفتاری داشته باشد. پژوهش حاضر در بین جامعه دانش‌آموزان دختر استثنایی دوره دوم متوسطه نشان داد هر اندازه میزان امید در دانش‌آموزان بیشتر شود، درگیری و موفقیت تحصیلی آنان نیز بیشتر خواهد بود. بنابراین ایجاد زمینه‌هایی برای بالارفتن امید در دانش‌آموزان باعث بالا رفتن درگیری تحصیلی و موفقیت آنان می‌شود. با توجه به یافته‌های

Reference:

1. Afroze GH, Exceptional Children Who? What is exceptional education? Peivand. 2001; 268: 292-280. (In Persian)
2. Saber S, Sharifi H. Prediction dimensions of academic engagement based on identity styles in first grade girl students of public high schools in Tehran. Research in curriculum development. 2013; 2 (11): 72-58. (In Persian)
3. Fredricks JA, Blumenfeld PC, Paris A. School engagement: potential of the concept: state of the evidence. Review of Educational Research. 2004; 74: 59-119.
4. Linnenbrink EA, Pintrich P. The role of self-efficacy beliefs in student engagement and learning in the classroom. Reading and Writing Quarterly. 2003; 19: 119-137.
5. Gholamali Lavassani M, Eghei J, Afshar M. The relationship between academic self-efficacy and academic achievement. Psychology. 2009; 51(3): 305-289. (In Persian)
6. Klausner E, Snyder C. R. Cheavens J. A hope-based group treatment for depressed older adult outpatients', in G. M. Williamson, P. A. Parmlee and D. R. Shaffer (eds.), Physical Illness and Depression in Older Adults. A Handbook of Theory, Research, and Practice. New York: Plenum. 2000; 295-310.
7. Snyder C R. The Psychology of hope. You Can Get There from Here, New York: Free Press. 1994.
8. Alizadeh M B. Evaluation of hope for the future among students and its influencing factors. Applied Sociology. 2012; 4:189-206. (In Persian)
9. Snyder C R. Conceptualizing, measuring, and nurturing hope. Journal of Counseling Development. 1995; 73: 355-360.
10. Karr A. Positive Psychology. Najafi, J, Sharifi H, and his translator. Word Publishing. 2006.
11. Zerang R. the relationship between learning styles and academic engagement and academic performance Ferdowsi University of Mashhad. Master Thesis, Ferdowsi University of Mashhad. 2012. (In Persian)
12. Mgyar-moe J. Translated by Farooqi A, Aslani A, Rafeii S. Tehran: Publication Venerable. 2013.
13. Ebrahimi N, Sabaghyan Z, Abolqasemi M. The relationship between hope and academic achieve-

- ment. Journal of Research and Planning in Higher Education.2011; 60: 1-16. (In Persian)
14. Shirmohammadi L, Michaeli Manee F, Zare, H. The relationship between hardiness, life satisfaction and hope, and academic performance. Journal of Psychology. University of Tabriz. 2010; Issue 20. (In Persian)
 15. Amir Kafae M, akrami A. The impact of social capital, academic engagement and coping strategies on academic success Case Study of Abarkuh, Sociological Studies. 2011; 38: 118-89. (In Persian)
 16. Snyder CR, Harris C, Anderson JR, Holleran SA, Hrving LM. The will and the ways: Development and validation of an individual- difference measure of hope. Journal of personality and social Psychology. 1991; 60:570-585.
 17. Seligman M. E. P. 'Positive psychology, positive prevention, and positive therapy', in C. R. Snyder, S. J. Lopez (eds.). Handbook of Positive Psychology. New York: Oxford University Press.2002; 3-9.
 18. Elliott T. R, witty T. E, Herrick S, Hoffman J. T. Negotiating reality after physical loss: hope, depression and disability. Journal of personality and social psychology.1991; 61: 608-613.
 19. Movahedi y, Babapour Kh, Movahedi M. Effectiveness of a group-based approach to increase the hope and the hope of curing psychological well-being of students. Journal of School Psychology.2012; 3 (1): 116-130. (In Persian)
 20. Abedini Y, Hejazi E , sajadi H, Qazi Tabatabaei M. The mediating role of academic engagement in the relationship between goals, avoidance-performance and achievement in female students majoring in the humanities, and psychology Educational Research. University of Isfahan.2008; 4(9): 41-85. (In Persian)
 21. Hejazi E, Rastegar A, Ghorban Jahromy R. A prediction model of mathematical achievement: the role of academic engagement and achievement goals. Journal of Educational Innovations.2008; 28: 46-37. (In Persian)
 22. Azad Abdollahpour M. The relationship between cognitive styles (field dependent, independent of context) learning strategies (cognition and metacognition) academic progress Students first grade public school district 6 of Tehran. Master's thesis, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Tarbiat Moallem University of Tehran.2003. (In Persian)
 23. Amini Sh. Examine the role of self-efficacy, self-esteem and academic achievement of students in junior high school, Natural sciences this city. Master's thesis, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Tarbiat Moallem University of Tehran.200. (In Persian)
 24. Mohsenpour M. The role of self-efficacy, achievement goals, learning strategies and sustainable development in third grade math students math, Tehran. Master's thesis, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Tehran University.2005. (In Persian)
 25. Dweck C. S., Leggett E. L. A social-cognitive approach to motivation and personality. Psychological Review. 1988; 95: 256-273.
 26. Stipek D, Gralinski G. H. Children's belief about intelligence and school performance. Journal of Educational psychology. 1996; 88: 397-407.
 27. Dupeyrat C, Marian C. Implicit theories of intelligence, goal orientation, cognitive engagement, and achievement: A test of Dweck's model with returning to school adults. Contemporary Educational psychology. 2005; 30: 43-59.